

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ เด็กในวันนี้ คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า ” คงไม่มีใครสามารถปฏิเสธความเป็นจริงของคำกล่าวนี้ได้ เพราะตราบโตที่เด็กยังคงมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ตราบนั้นเด็กทุกคนย่อมจะต้องเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป การที่เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพ และมีความสมบูรณ์ในพัฒนาการทุกๆด้าน อันได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การปูพื้นฐานในวัยเด็ก ธรรมชาติและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่ใกล้ชิดเด็ก ควรให้ความสนใจและให้การเอาใจใส่ดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม

สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน อันเป็นวัยที่เริ่มต้นก้าวเข้าสู่สังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ เป็นช่วงเวลาของการปรับตัวเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ซึ่งต้องอาศัยความพร้อมทางพัฒนาการทุกด้าน รวมทั้งกำลังใจ และความเข้าใจจากบุคคลที่ใกล้ชิดอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของพัฒนาการด้านอารมณ์ ซึ่งอารมณ์จะสัมพันธ์กับทุกสถานการณ์ที่เด็กประสบและมีส่วนร่วม อารมณ์เป็นตัวกลางในการสื่อสารความรู้สึกของเด็กไปยังบุคคล หรือสถานการณ์รอบๆตัวของเด็ก ดังนั้นพัฒนาการทางอารมณ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของเด็กวัยนี้ (Coleman & Hammen, 1974 cited in Stein & Soderman , 1993)

เนื่องจากอารมณ์เป็นสิ่งที่ซับซ้อน จึงเป็นประเด็นที่นักวิจัยให้ความสนใจว่าจะวัดสภาวะทางอารมณ์ของเด็กได้อย่างไร แม้ว่าจะมีวิธีการมากมายที่ช่วยอธิบายลักษณะสภาวะอารมณ์ของเด็กได้ แต่ผู้วิจัยต้องระมัดระวังในการตีความข้อมูลที่ได้มา เช่น การรายงานสภาวะอารมณ์ด้วยตนเอง (Self – report) ของเด็ก เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าเด็กรายงานความรู้สึกที่แท้จริงออกมาหรือไม่ เพราะเด็กมักจะบอกความรู้สึกในทิศทางที่ควรจะเป็นหรืออาจจะบอกความรู้สึกตามความคาดหวังของผู้ถามมากกว่าจะบอกความรู้สึกที่แท้จริง หรือเด็กบางคนอาจจะไม่เต็มใจที่จะอธิบายความรู้สึกภายในออกมา (Bukatko & Daehler , 1995) และบางครั้งเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถแสดงความรู้สึกออกมาได้อย่างถูกต้องและชัดเจนเนื่องจากยังมีทักษะของพัฒนาการทางภาษาและพัฒนาการทางพุทธิปัญญาน้อย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยากที่ผู้ใกล้ชิด

เด็กจะเข้าใจสภาวะทางอารมณ์ของเด็กได้อย่างแท้จริง เมื่อผู้ใกล้ชิดไม่เข้าใจสภาวะอารมณ์ของเด็ก ย่อมไม่สามารถรับรู้และตอบสนองต่อความพึงพอใจของเด็กได้ และหากเด็กเกิดความคับข้องใจ อาจนำไปสู่การเกิดปัญหาทางอารมณ์ที่ซับซ้อนตามมา เช่น อารมณ์ซึมเศร้าอย่างรุนแรง หรือ อารมณ์ก้าวร้าว จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใกล้ชิดเด็กควรจะทำให้ความสนใจในพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจจะเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ในการเข้าถึงสภาวะอารมณ์ของเด็กได้ นอกจากนี้ผู้ใกล้ชิดเด็กควรศึกษาและค้นหาสื่อหรือตัวกลางที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการอารมณ์เป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ

อารมณ์ เป็นกลุ่มของพฤติกรรมที่ซับซ้อน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบชีวภาพในร่างกาย เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ภายนอก หรือเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของความรู้สึก (Izard , Kagan & Zajonc , 1984 , cited in Bukatko et al. , 1995) อารมณ์ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารในหลาย ๆ ด้าน เช่น การสื่อสารถึงความต้องการของตนเอง การสื่อสารถึงสภาวะอารมณ์ของตนเอง และการสื่อสารถึงความรู้สึกของตนเอง (Mavis & Ross , 1979) และอารมณ์ยังเป็นตัวการในการกำหนดรูปแบบและควบคุมการแสดงออกของพฤติกรรม เช่น ถ้าเด็กหัดขี่จักรยาน 2 ล้อ แล้วล้ม เด็กจะรู้สึกดีใจ ร่าเริงและมีกำลังใจที่จะฝึกหัดทักษะขั้นต่อไปได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กขี่จักรยานแล้วล้มหลายครั้งหรือได้รับบาดเจ็บ เด็กจะรู้สึกโกรธและหมดกำลังใจ และอาจจะล้มเลิกการขี่จักรยานได้ ดังนั้นสภาวะทางอารมณ์จึงเป็นตัวตัดสินในการแสดงพฤติกรรมของเด็กว่าจะเพิ่มหรือลดการแสดงออกของพฤติกรรมนั้นๆ (Campos , Barrett , Lamb , Goldsmith & Stenberg , 1983) นอกจากนี้อารมณ์ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางพุทธิปัญญาด้วย เช่น ระดับความใส่ใจ หรือความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งได้มีการทดลองกับเด็กก่อนวัยเรียน โดยให้เด็กคิดถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เขารู้สึกมีความสุข หรือเหตุการณ์ที่ทำให้เขารู้สึกเศร้า พบว่า เด็กที่ได้รับการชักจูงไปสู่ทิศทางของความรู้สึกทางบวกซึ่งหมายถึงให้เด็กคิดถึงเหตุการณ์ที่ทำให้มีความสุขมากกว่าเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความเศร้า จะทำให้เด็กเรียนรู้การแยกแยะปัญหาได้เร็วกว่าเด็กที่คิดถึงแต่เหตุการณ์ที่เป็นความรู้สึกทางลบ (Masters , Barden & Ford , 1979 , cited in Bukatko et al. , 1995) ส่วนในด้านสังคม อารมณ์ยังใช้ในการริเริ่มปฏิสัมพันธ์ การรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ และการสิ้นสุดของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Bukatko et al. , 1995) ในด้านพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนจะพบว่า เด็กในวัยนี้มีความสามารถทางภาษาและมีการพัฒนาทางพุทธิปัญญา อันส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างมาก เด็กสามารถแสดงอารมณ์

ใหม่ๆนอกเหนือจากอารมณ์พื้นฐานและมีความซับซ้อนกว่าในวัยทารก เช่น ความรู้สึกผิด ความรู้สึกละอายใจ ความรู้สึกภูมิใจ เป็นต้น และเด็กยังมีความสามารถเข้าใจสภาวะอารมณ์ เข้าใจที่มาของสภาวะอารมณ์ เข้าใจผลที่ตามมาของสภาวะอารมณ์ทั้งของตนเองและของผู้อื่นได้มากขึ้น รวมทั้งเด็กยังสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของตนออกมาเป็นคำพูดแทนการแสดงออกทางใบหน้าเพียงอย่างเดียวได้อีกด้วย (Campos et al., 1983)

อาจกล่าวได้ว่าพัฒนาการทางอารมณ์มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมันมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางพุทธิปัญญาและพัฒนาการทางสังคมอันจะส่งผลให้เด็กสามารถคิดในเชิงนามธรรมและคิดอย่างซับซ้อนได้มากขึ้น นอกจากนี้ ความสามารถในการแสดงออกทางความรู้สึกและความสามารถในการเข้าใจสภาวะอารมณ์ของเด็กยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กประสบความสำเร็จในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม(Bukatko et al., 1995) ในการศึกษาทางจิตวิทยา มีผู้ให้ความสนใจ และทำการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการอารมณ์ รวมทั้งพยายามค้นหาวิธีการหรือตัวกลางเพื่อนำมาใช้ในการทำความเข้าใจสภาวะอารมณ์ และกระตุ้นพัฒนาการทางอารมณ์ให้เป็นไปในทางบวก โดยให้ความสนใจในการศึกษาเรื่องของสีสัมพันธ์กับอารมณ์ เพราะสีมีอิทธิพลต่อบุคคลในหลายแง่มุม เช่น จิตบำบัดด้วยสี อิทธิพลของสีต่อพัฒนาการทางร่างกายในวัยต่าง ๆ อิทธิพลของสีต่ออารมณ์และบุคลิกภาพ และสีเป็นสื่อกลางในการแสดงออกได้อย่างหนึ่ง เพราะมันสามารถสื่อสารสภาพทางกายหรือบุคลิกภาพ และสภาพทางจิตใจหรือสภาวะอารมณ์ของบุคคลได้ (ปิยานันต์ ประสารราชกิจ , 2541) รวมทั้งการวินิจฉัยโรคเกี่ยวกับจิตใจโดยใช้สีเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความผิดปกติทางอารมณ์ และความผิดปกติทางจิตใจ (Rorschach , 1951 cited in Sharpe , 1975) จึงเห็นได้ว่า สีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลอย่างมาก ตัวอย่างเช่น สีแสดงบทบาทสำคัญในการนำเสนอตนเองของบุคคลและนำเสนอข้อมูลของสิ่งที่ประทับใจ บุคคลจะเลือกสีสำหรับเครื่องแต่งกาย รถ และอุปกรณ์กีฬา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า พวกเขาปรารถนาจะนำเสนอตัวตนของพวกเขาอย่างไร (Trinkaus ,1991 cited in Hemphill ,1996)

ในวัยเด็ก สีมีอิทธิพลอย่างมากในการดำรงชีวิตของเด็ก ในเรื่องของเครื่องแต่งกาย ของเล่น อุปกรณ์กีฬา อุปกรณ์ตกแต่งบ้าน และกล่องอาหารกลางวัน เป็นต้น (Boyatzis & Varghese ,1994) Goldstein (1939) ได้เสนอสมมติฐานเกี่ยวกับความสำคัญของสีต่ออารมณ์ไว้ว่า สีที่เฉพาะเจาะจงจะดึงดูดการตอบสนองทางอารมณ์ที่เฉพาะเจาะจงออกมา หรืออาจกล่าวได้ว่าสีสีหนึ่งจะมีอิทธิพลให้เกิดการตอบสนองของอารมณ์ชนิดหนึ่ง เช่น สีเหลืองจะทำให้เกิดอารมณ์สนุกสนาน สีดำจะทำให้เกิดอารมณ์เศร้า เป็นต้น นักจิตวิทยาคลีนิกยืนยันว่าการใช้สีในศิลปะของ

เด็กเป็นการแสดงออกถึงรากฐานของสภาวะอารมณ์ได้ เช่น สีแดงจะเชื่อมโยงกับอารมณ์โกรธ อารมณ์ตื่นเต้น สีเขียวจะเชื่อมโยงกับอารมณ์สงบเงียบ การถอนตัว สีดำจะเชื่อมโยงกับอารมณ์ ซึมเศร้าหรืออารมณ์วิตกกังวล (Birren , 1978 & Sharpe , 1974 cited in Boyatzis et al., 1994) จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับสีของเด็ก

Cimbalo , Beek & Sendziak (1978) ได้ทำการศึกษากับเด็กเกรด 2 และ เกรด 3 โดยนำเสนอภาพของสถานการณ์ที่ได้รับการพิจารณาและประเมินแล้วว่าเป็นสถานการณ์ ที่ทำให้เกิดอารมณ์สุข หรือ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้า หลังจากนั้นนำมาให้เด็กดูทีละ ภาพและ ขอให้เด็กเลือกสีที่เข้ากันกับสภาวะอารมณ์ในสถานการณ์นั้น ๆ พบว่า เมื่อเด็กดูภาพ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์สุข เด็กจะเลือกใช้สีส้ม เหลือง เขียว และฟ้า ในทางตรงกันข้าม เมื่อเด็กดูภาพสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้า เด็กจะเลือกใช้สีน้ำตาล ดำ และแดง ต่อมา Lawler & Lawler (1965) ได้ทำการศึกษากับเด็กก่อนวัยเรียน 2 กลุ่ม โดยผู้ทำการศึกษาคะ เล่าเรื่องให้เด็กฟัง 2 เรื่อง เรื่องหนึ่งจะเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้า อีกเรื่องหนึ่งจะเป็นเรื่อง ที่ทำให้เกิดอารมณ์สุข เมื่อเด็กฟังเรื่องเล่าแล้ว ผู้ศึกษาจะให้เด็กระบายสีโดยใช้สีที่กำหนดให้ 2 สี คือสีเหลืองและสีน้ำตาล ซึ่งเด็กต้องเลือกสีใดสีหนึ่ง ผลปรากฏว่า เด็กกลุ่มที่ฟังเรื่องที่ทำให้ เกิดอารมณ์เศร้านั้นจะเลือกใช้สีน้ำตาล และเด็กกลุ่มที่ฟังเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์สุขจะเลือกใช้ สีเหลือง และไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ นอกจากนี้ Wheeler (1969 cited in Sharpe , 1975) ซึ่งเป็นนักวิชาการที่ให้ความสนใจต่อการนำรูปแบบของการเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับสี ไปใช้เป็นเครื่องมือในการสอนนิทัศน์เกี่ยวกับสีให้กับเด็กก่อนวัยเรียนที่ตาบอด โดยเขาเชื่อว่าจะ ทำให้เด็กเข้าใจมิติของสีดียิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น สีเหลืองเชื่อมโยงกับอารมณ์ร่าเริง สีแดงเชื่อมโยง กับอารมณ์โกรธ และอารมณ์รัก สีฟ้าเชื่อมโยงกับอารมณ์สงบเงียบ สีเขียวเชื่อมโยงกับอารมณ์ เบิกบาน สีเทาเชื่อมโยงกับอารมณ์เงิบเหงา เป็นต้น

จากเหตุผลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสีของ เด็กมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เราทราบถึงสภาวะอารมณ์และความรู้สึกของเด็ก และ ทำให้ทราบถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสีว่าเป็นไปในทิศทางใด อีกทั้งยังเป็น แนวทางในการเลือกใช้กลุ่มสีที่เหมาะสมในการกระตุ้นพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กในวัยนี้ให้ เป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบเพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางอารมณ์ ในฐานะที่ผู้ วิจัยมีความประสงค์จะทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่อไป การเข้าใจพัฒนาการทางอารมณ์ และ สภาวะทางอารมณ์ของเด็กอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยป้องกันปัญหาทางอารมณ์ที่อาจ จะเกิดขึ้นกับเด็กได้ อีกทั้งงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวยังไม่แพร่หลายในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมี

ความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสี ของเด็กก่อนวัยเรียน ในช่วงอายุ 4 – 5 ปี

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อารมณ์ (Emotion)

ความหมายของอารมณ์

การให้ความหมายของอารมณ์เป็นสิ่งที่ทำได้ยากเนื่องจากเหตุผลที่ว่าอารมณ์มีความแตกต่างและหลากหลาย อารมณ์มีผลกระทบต่อบุคคลในหลาย ๆ ด้านไม่ใช่เฉพาะระบบทางชีวเท่านั้น และประสบการณ์ทางอารมณ์มีลักษณะที่แตกต่างและหลากหลายมากไม่ใช่เฉพาะจากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคลหนึ่ง แต่จากวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งด้วย ดังนั้นเราจึงควรพิจารณาอารมณ์ในขอบเขตที่กว้าง (Lewis & Blum, 1978 cited in Stewart , Friedman & Koch , 1985) และถึงแม้ว่าการให้ความหมายในเรื่องของอารมณ์เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ได้มีผู้ให้คำจำกัดความของอารมณ์ไว้ดังนี้

Schacter & Singer (1962 cited in Stein et al. , 1993) ได้ให้คำนิยามอารมณ์ว่า อารมณ์เกิดจากการกระตุ้นโดยสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่เฉพาะเจาะจงและส่งสัญญาณไปยังระบบการทำงานของสมองและระบบประสาทส่วนกลาง เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้น จะเริ่มกระบวนการคิดเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น แล้วทำการตอบสนองออกมาทางกายภาพ ที่สังเกตเห็นได้ชัด คือ ทางสีหน้า ท่าทาง เสียง และการเคลื่อนไหวตามสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับการตีความและการประเมินสถานการณ์ของแต่ละบุคคล

Lewis & Blum (1978 cited in Stewart et al. , 1985) กล่าวถึงอารมณ์ว่าเป็นการกระตุ้นจากภายนอกนำไปสู่การรับสัมผัสของระบบประสาท เกิดการรับรู้และการตีความก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ แล้วแสดงออกในลักษณะที่สังเกตเห็นได้ทางสีหน้า ทางกายทางเสียง และทางการปฏิบัติตามสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้น

Izard , Kagan & Zajonc (1984 cited in Bukatko et al. , 1995) ระบุว่าอารมณ์เป็นกลุ่มพฤติกรรมที่ซับซ้อน ก่อให้เกิดการตอบสนองต่อสถานการณ์ภายนอกและอารมณ์มีองค์ประกอบที่หลากหลายได้แก่องค์ประกอบทางสรีระ (Physiologies) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ (autonomic nervous system) เช่น กระบวนการหายใจ และอัตราการเต้นของหัวใจ ตัวอย่างเช่น อารมณ์กลัวหรืออารมณ์วิตกกังวล

จะทำให้อัตราการเต้นของหัวใจเร็วมาก แรงดันเลือดเพิ่มขึ้น และมีการขับเหงื่อออกมามากขึ้น องค์ประกอบทางการแสดงออก (Expressive) การแสดงออกทางสีหน้าเป็นการแสดงออกซึ่งสภาวะอารมณ์ของบุคคล เช่นการยิ้ม การทำหน้าบึ้ง การร้องไห้ การหัวเราะ เป็นต้น และองค์ประกอบทางประสบการณ์ (Experienced) เป็นการประเมินทางความรู้สึกของจิตใจ หรือการประเมินทางความคิดในการตีความและการกำหนดสภาวะอารมณ์

สรุปได้ว่า อารมณ์ หมายถึงการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าภายนอก เข้าสู่ระบบรับสัมผัสภายใน ได้แก่สมอง และระบบประสาท ก่อให้เกิดกระบวนการรับรู้ และการตีความ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายใน แล้วตอบสนองออกมาในรูปแบบที่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน คือ ทางสีหน้า ทางกาย ทางเสียง และทางการเคลื่อนไหว เป็นต้น

พัฒนาการทางอารมณ์

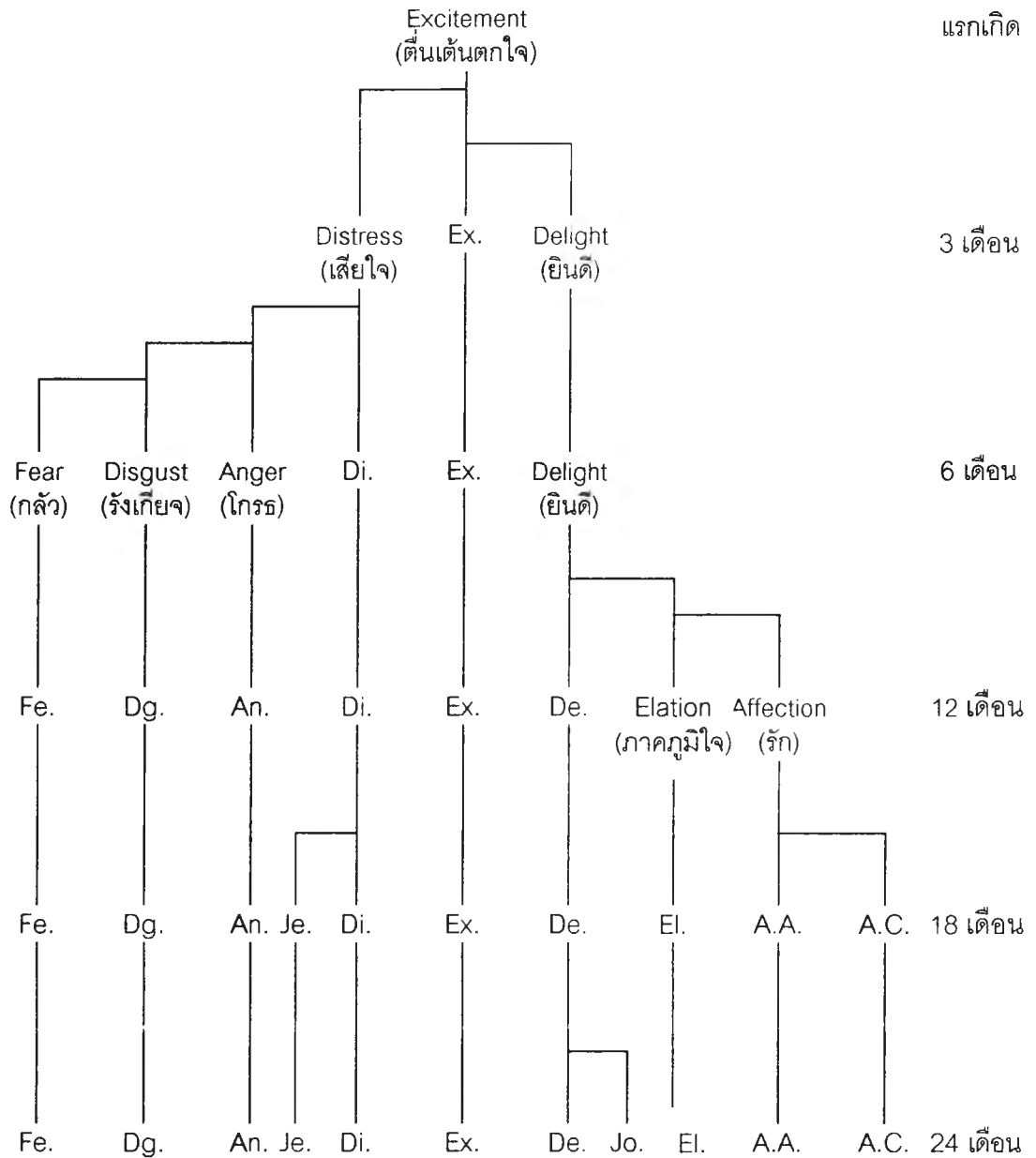
บุคคลส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางอารมณ์จะปรากฏตั้งแต่วัยทารก โดยทารกสามารถแยกแยะการแสดงออกทางสีหน้าของตนเองและของผู้อื่นได้ แต่ยังไม่สามารถแสดงอารมณ์ออกมาเป็นคำพูดได้ เนื่องจากยังขาดประสบการณ์ทางการเรียนรู้ (Harper, 1994)

Lewis & Michalson (1983) ได้เสนอความคิดว่า พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ กระบวนการทางพุทธิปัญญา (Cognitive) และกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคม หรือกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) กล่าวคือ เหตุการณ์ในสภาพแวดล้อมไม่ได้ก่อให้เกิดการแสดงออกทางอารมณ์โดยตรง แต่เด็กจะอาศัยกระบวนการทางพุทธิปัญญาในการประเมินเหตุการณ์เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วรวมทั้งกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการทางพุทธิปัญญาได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่บุคคลแสดงออก ด้วยเหตุนี้ ในสถานการณ์เดียวกันบุคคลแต่ละคนจึงตอบสนองได้แตกต่างกัน (Bukatko et al., 1995) ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของ Piaget & Inhelder (1969 cited in Stewart et al, 1985) ว่าพัฒนาการทางอารมณ์ไม่สามารถแยกออกจากพัฒนาการทางพุทธิปัญญาได้ โดยทั้งสองด้านจะส่งผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ อารมณ์จะกระตุ้นให้เกิดการทำงานของโครงสร้างทางพุทธิปัญญา และกระบวนการทางพุทธิปัญญา อันได้แก่ โครงสร้างทางความคิด จะเป็นตัวกำหนดสภาวะอารมณ์และรูปแบบการแสดงออกของอารมณ์ เช่น การตัดสินใจว่าจะให้ความสนใจหรือไม่ให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า และการเข้าใจหรือการหลีกเลี่ยงจากสิ่งเร้า ดังนั้นพัฒนาการทางอารมณ์ภายในตัวมันเองจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุ แต่พัฒนาการทางอารมณ์จะเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการพุทธิปัญญา จึงเห็น

ได้ว่า อารมณ์กับพฤติกรรมปัญญาเป็นส่วนประกอบของกันและกันไม่สามารถแยกจากกันได้ นอกจากกระบวนการทางพฤติกรรมปัญญาแล้ว กระบวนการสังคมประจักษ์ก็มีบทบาทสำคัญในการแสดงออกทางอารมณ์ โดยมีหน้าที่เป็นตัวควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเวลา รวมทั้งเป็นตัวชี้แนะในการกำหนดและการตีความอารมณ์ที่ประสบ อีกทั้งยังเป็นตัววางรากฐานพัฒนาการทางอารมณ์ในเด็กก่อนวัยเรียนด้วย กระบวนการสังคมประจักษ์จะประกอบไปด้วย 3 สิ่ง คือ การตีความอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกทางอารมณ์ (Lefrancois , 1999)

ลักษณะพัฒนาการทางอารมณ์ ของ Bridges

Bridges (1932 cited in William & Stith , 1974) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าในวัยอายุแรกเกิดถึงสองปี และรายงานว่าเด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์เป็นแบบแผนสามารถยึดเป็นเกณฑ์ของเด็กทั่วไปได้ ซึ่งกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทางอารมณ์ คือ กระบวนการแยกแยะ (Differentiation) โดยพื้นฐานของอารมณ์แต่ละชนิดจะพัฒนาการมาจากอารมณ์ตื่นเต้น (Excitement) ซึ่งมีมาแต่กำเนิด แล้วแตกไปเป็นอารมณ์ 11 ชนิดดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพแสดงพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กของ Bridges (Bridges ,1932 cited in William et al. ,1974)

พัฒนาการของอารมณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่แรกเกิดถึงสองปีนั้นนอกจากจะมีผลต่อรูปแบบทางบุคลิกภาพของเด็กทารกแล้วยังส่งผลไปสู่พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก 5 – 12 ปีด้วย โดยอายุนั้นจะสัมพันธ์กับรูปแบบทางอารมณ์ที่เปลี่ยนไป การตอบสนองทางอารมณ์ของเด็กแรกเกิดจะเป็นไปในลักษณะใดขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมภายนอกและสิ่งแวดล้อมภายในตัวเด็ก เช่น ความไม่สบายทางกาย ความเจ็บปวดและการเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทที่เป็นศูนย์กลางในการควบคุมอารมณ์ อารมณ์ที่สังเกตเห็นได้ชัด คือ อารมณ์ตื่นเต้น (Excitement) ในช่วงอายุ

3 – 6 เดือน อารมณ์ของเด็กจะขึ้นอยู่กับการแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อม เด็กจะเริ่มยิ้มกับบุคคลที่คุ้นเคย และแสดงถึงความสนใจในสิ่งเร้าใหม่ ๆ อารมณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงอายุนี้นี้ คือ อารมณ์ยินดี (Delight) อารมณ์เศร้าโศก (Distress) อารมณ์กลัว (Fear) อารมณ์รังเกียจ (Disgust) อารมณ์โกรธ (Anger) และอารมณ์ตื่นเต้น (Excitement) ในช่วงอายุ 6 – 12 เดือน อารมณ์ของเด็กจะขึ้นอยู่กับการรับรู้ความสามารถของเด็กในการควบคุมสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ และการที่เด็กไม่ได้รับในสิ่งที่ต้องการ ทำให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์เศร้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอารมณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงอายุนี้นี้ คือ อารมณ์ภาคภูมิใจ (Elation) และอารมณ์รัก (Affection) และในช่วง อายุ 18 – 24 เดือน อารมณ์ของเด็กจะขึ้นอยู่กับการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง โดยเด็กจะตอบสนองต่ออารมณ์ของผู้อื่นและให้ความรักต่อสิ่งของต่าง ๆ เช่น ของเล่น เป็นต้น อารมณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงอายุนี้นี้ คือ อารมณ์สนุกสนาน (Joy) อารมณ์อิจฉา (Jealous) และเมื่อเด็กอายุเพิ่มขึ้นความแตกต่างของอารมณ์จะเพิ่มขึ้นด้วย เมื่อเด็กอายุครบ 2 ปี จะเริ่มมีพัฒนาการทางอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ที่ใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กเริ่มเข้าสู่การใช้กระบวนการทางพุทธิปัญญา การแสดงออกของพฤติกรรมทางอารมณ์จะปรากฏภายใต้รูปแบบของความคิด ดังนั้นพัฒนาการทางอารมณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นของเด็กในวัยนี้ และพัฒนาการทางอารมณ์ในวัยเด็กยังเป็นรากฐานของรูปแบบบุคลิกภาพต่าง ๆ ในวัยอื่นอีกด้วย (Bridges , 1932 cited in William et al. , 1974)

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียน

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้ จะมีความซับซ้อนมากขึ้น รูปแบบของพัฒนาการจะเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องมาจากวัยทารก แสดงให้เห็นว่าระดับของวุฒิภาวะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้ (Watson , 1995) ซึ่ง Bridges (1932 cited in William et al. , 1974) ระบุว่าระดับของวุฒิภาวะกับบรรทัดฐานทางสังคมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กด้วย โดยจะเป็นตัวกำหนดและควบคุมรูปแบบของอารมณ์ให้แสดงออกในทิศทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังพบว่าอารมณ์ของเด็กสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้านที่แตกต่างกัน คือ อารมณ์ในทางบวก (Positive emotions) ได้แก่ อารมณ์ที่แสดงออกซึ่งความพึงพอใจ เช่น อารมณ์สุข อารมณ์สนุกสนาน และอารมณ์ในทางลบ (Negative emotions) จะเป็นอารมณ์ที่แสดงออกซึ่งความไม่พึงพอใจ เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้า ซึ่ง Stein & Soderman (1953) กล่าวเพิ่มเติมว่า อารมณ์ในทางบวกจะทำให้เด็กมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และกระตุ้นให้เด็กค้นหาหรือรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับบุคคลหรือวัตถุเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกในทางบวก เช่น อารมณ์สุข ในทางตรงกันข้ามอารมณ์ในทางลบจะทำให้เด็กมีความรู้สึกไม่ดีและเป็น

สัญญาณถึงอันตราย กระตุ้นให้เด็กแสดงอารมณ์ทางลบ เช่นอารมณ์เศร้า อารมณ์กลัว และ อารมณ์โกรธออกมา และผลักดันให้เด็กหลบหนี หลีกหนี หรือปกป้องตนเองจากสถานการณ์นั้น สำหรับการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้จะเริ่มมองเห็นความแตกต่าง และปัจจัยที่ทำให้เด็ก มีการเปลี่ยนแปลงการแสดงออกทางอารมณ์ ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กที่เพิ่มขึ้น ทำให้เด็กสามารถรับรู้สิ่งใหม่ๆเพิ่มขึ้นในทิศทางที่แตกต่างกัน รวมทั้งพัฒนาการทางพุทธิปัญญาที่ เพิ่มขึ้น ทำให้เด็กสามารถแสดงความรู้สึกและอารมณ์ที่ซับซ้อนขึ้น อีกทั้งยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกที่มีผลต่อการแสดงออกทางอารมณ์ในเด็กวัยก่อนเรียน เช่น การเข้าสู่สังคมที่กว้างขึ้น โดยเด็ก ในช่วงวัยนี้จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน เด็กจะมีสังคมใหม่ๆ และเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น มี ผลให้ประสบการณ์ทางอารมณ์ของเด็กเพิ่มขึ้น นำไปสู่การแสดงออกทางอารมณ์ที่หลากหลาย มากขึ้นด้วย อาจกล่าวได้ว่าการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการ ในหลาย ๆ ด้าน (Brown & Donn , 1991; Hadwin & Perner ,1991 cited in Jeffrey & Donald , 1991) อารมณ์ที่พบในเด็กวัยนี้ ได้แก่

อารมณ์โกรธ (Anger)

โดยปกติ อารมณ์โกรธจะเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความไม่พอใจซึ่งมีมาตั้งแต่เด็ก อยู่ในวัยทารก สำหรับในเด็กก่อนวัยเรียน อารมณ์โกรธจะมีความซับซ้อนมากขึ้น (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร , 2531) อารมณ์โกรธของเด็กในวัยนี้เกิดจากการที่เด็กไม่สามารถจัดการกับบางสถานการณ์ที่เด็กประสบได้อันสืบเนื่องมาจาก การยับยั้งชั่งใจ การถูกขัดขวาง การหยุดชะงักกะทันหัน หรือการขาดทักษะ เป็นต้น (Williams et al. , 1974) และยังรวมถึง ความขัดแย้งกับผู้อำนาจเหนือตน และการปรับตัวเข้าสู่สังคม การแสดงออกของอารมณ์โกรธของเด็กในวัยนี้จะมีลักษณะ เฉพาะของแต่ละคน เช่น การเตะ การตี การกระโดด การลงป่นกับพื้น การดิ่ง การต่อสู้อ การ ทำสีหน้าบึ้งตึง การขว้างปาสิ่งของ การกัด การร้องไห้ การประท้วงและ การกรี๊ดร้อง ซึ่งเด็กไม่ได้แสดงพฤติกรรมทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว หากจะยึดเอาพฤติกรรมบางอย่างเป็นลักษณะเฉพาะตัว และสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามอายุได้ (Goodenough , 1931 cited in Watson , 1995) การแสดงอารมณ์โกรธโดยทางร่างกายอย่างรุนแรงจะลดลงหลังจากเด็กอายุ 2 ปีขึ้นไป และการแสดงอารมณ์โกรธในเด็กก่อนวัยเรียนจะมีการแสดงออกของภาษาร่วมไปกับท่าทาง เช่น การ เอะอะวอวายวอย ไม่พอใจ แสดงสีหน้าบึ้งตึง เป็นต้น ลักษณะของการแสดงออกนี้ยังคงอยู่จนถึง ช่วงต้นของวัยเรียน แต่การแสดงอารมณ์โกรธจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป (Jeffrey et al. , 1991) นอกจากนี้ การแสดงอารมณ์โกรธของเด็กจะลดลงเมื่อเด็กอายุเพิ่มขึ้น และการแสดง

อารมณ์โกรธจะมุ่งตรงไปยังต้นเหตุของความโกรธมากขึ้น (Goodenough,1931 cited in Watson , 1995)

อารมณ์กลัว (Fear)

อารมณ์กลัวของเด็กก่อนวัยเรียนจะปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเมื่อเด็กมีอายุ 2 – 6 ปี ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้เด็กในวัยนี้เกิดอารมณ์กลัว ได้แก่ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับ โดยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทันทีทันใด และไม่ได้คาดคิดมาก่อน เช่น การจมน้ำ จะทำให้เด็กเกิดอารมณ์กลัวน้ำ การตกจากที่สูง กลัวสัตว์ กลัวคนแปลกหน้า กลัวการถูกทิ้ง กลัวเสียงดัง เป็นต้น (Hurlock , 1970) นอกจากนี้อารมณ์กลัวของเด็กวัยนี้ยังเกิดจากการมีจินตนาการที่เพิ่มขึ้นของเด็ก เด็กมักจะแสดงออกทางอารมณ์หรือพูดเกินความเป็นจริงในสิ่งที่จินตนาการขึ้น โดยนำไปสัมพันธ์กับ ความตาย ความมืด นอกจากนั้นรายการโทรทัศน์ยังก่อให้เกิดความกลัวในวัยนี้ได้อีกด้วย (Klingman , 1988 cited in Jeffrey et al. , 1991) การแสดงออกของอารมณ์กลัวในเด็กวัยนี้ ได้แก่ การมองอย่างระแวงระวัง การเบิกตากว้าง การหยุดนิ่ง ตัวสั่น การร้องไห้ การหลบซ่อน การหลบหนี การยึดเกาะบุคคลเพื่อความปลอดภัย ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามวุฒิภาวะของเด็ก (Kagan , 1974 cited in Stewart et al. , 1985)

อารมณ์อิจฉา (Jealousy)

อารมณ์อิจฉาเป็นอารมณ์หนึ่งที่มีรูปแบบซับซ้อนมาก โดยผสมผสานระหว่างอารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว และอารมณ์รัก (Watson , 1995) อารมณ์นี้จะเกิดขึ้นในช่วงอายุ 2 – 5 ปี สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดอารมณ์อิจฉาในเด็กวัยนี้ คือ การมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นในครอบครัว ได้แก่ น้องสาวหรือน้องชายวัยทารก ซึ่งต้องการการเอาใจใส่ดูแลและให้ความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพ่อและแม่ จึงทำให้เด็กวัยนี้รู้สึกว่าตนเองสูญเสียความรักจากคนรอบข้าง ลักษณะการแสดงออกของอารมณ์อิจฉามักจะแสดงออกคล้ายกับอารมณ์โกรธ ได้แก่ การทำร้ายให้บาดเจ็บ เช่น การเตะ การตี การกัด หรือ การทำให้ชุนเคือง เช่น การชก การดูดำ ในบางครั้งเด็กจะแสดงพฤติกรรมถดถอยกลับไปเป็นเด็กทารก เช่น การฉี่รดที่นอน การดูดนิ้ว การไม่กินอาหาร การแก่งลังปวย การกลัว หรือการขอความช่วยเหลือในทุกเรื่อง (Hurlock , 1970)

อารมณ์เศร้า (Sadness)

อารมณ์เศร้าเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในเด็กวัยทารก มีสาเหตุมาจากการสูญเสียวัตถุ เช่น ขวดนม หรือของเล่น เป็นต้น (Moshman , Glover & Bruning , 1987) สำหรับอารมณ์เศร้าของเด็กก่อนวัยเรียนจะมีลักษณะผสมผสานระหว่างอารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ และ

อารมณ์สงสารเห็นอกเห็นใจรวมอยู่ด้วย (Matatesta & Izard , 1984 cited in Moshman et al., 1987) สาเหตุที่ก่อให้เกิดอารมณ์เศร้าในเด็กก่อนวัยเรียน คือการแยกจากผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เด็กรัก เช่น แม่ หรือการถูกปฏิเสธ และการไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกสูญเสียและไม่มีความสุข (Stewart et al., 1985) นอกจากนี้ อารมณ์เศร่ายังเกิดจากการสูญเสียของรัก เช่น สูญเสียสิ่งของ สัตว์เลี้ยง หรือบุคคลใกล้ชิด การสูญเสียสิ่งที่รักจะก่อให้เกิดอารมณ์เศร้ารุนแรงน้อยกว่าการที่เด็กสูญเสียบุคคลที่ใกล้ชิดผู้ให้ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของเด็ก (Hurlock , 1956) ลักษณะการแสดงออกของอารมณ์เศร้าในเด็กวัยนี้ จะเห็นได้ชัดจากการแสดงออกทางสีหน้า ได้แก่ เส้นคิ้วจะมีลักษณะโค้งขึ้นเข้าด้านใน หน้ตาคจะยกขึ้น เส้นมุมปากจะโค้งลง และเด็กอาจจะร้องไห้ ซึ่งเด็กในวัยนี้จะเรียนรู้ที่จะร้องไห้โดยใช้เวลาสั้นลง (Stewart et al., 1985) นอกจากนี้ในเด็กบางคนอาจจะไม่แสดงอารมณ์เศร้าออกมาอย่างเปิดเผย แต่จะแสดงในลักษณะของการเฉยเมย ไม่ให้ความสนใจกับสิ่งต่าง ๆ ไม่อยากอาหาร ไม่นอน และมีแนวโน้มที่จะฝันร้าย (Hurlock , 1956)

อารมณ์สุข (Happiness)

อารมณ์สุขเป็นอารมณ์พึงพอใจอารมณ์แรก ซึ่งพบตั้งแต่ในเด็กวัยทารก สำหรับอารมณ์สุขในเด็กก่อนวัยเรียน ส่วนใหญ่จะเกิดจากสถานการณ์ที่เด็กมีส่วนร่วมและกระตุ้นให้เกิดอารมณ์สุข เช่น วันเกิด วันหยุด และวันพิเศษอื่น ๆ (Moshman et al., 1987) นอกจากนี้ อารมณ์สุขยังเกิดจากกิจกรรมที่เด็กเข้าร่วมและประสบความสำเร็จเหนือกว่าเด็กวัยเดียวกัน ลักษณะการแสดงออกของอารมณ์สุข ส่วนใหญ่จะเป็นการยิ้ม การหัวเราะ และการผ่อนคลายของร่างกาย เด็กในวัยนี้จะแสดงอารมณ์สุขออกมาทางกายมากกว่าทางวาจา ได้แก่ การกระโดดขึ้นลง การกลิ้งไปบนพื้น การส่งเสียงร้องด้วยความยินดี การปรบมือ การกอดบุคคล สัตว์เลี้ยง หรือวัตถุ ที่เป็นผู้ทำให้เด็กเกิดอารมณ์สุข และการหัวเราะเสียงดัง (Hurlock , 1956)

อารมณ์รัก (Affection)

อารมณ์รัก มีลักษณะคล้ายกับอารมณ์สุขนั้นคืออารมณ์รักจะนำไปสู่การตอบสนองทางอารมณ์สุข อารมณ์รักของเด็กก่อนวัยเรียนจะตอบสนองตรงไปยังบุคคล สัตว์เลี้ยง หรือวัตถุ ที่เด็กมีความสัมพันธ์ในลักษณะพึงพอใจ ได้แก่ บุคคลที่ให้ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความเป็นมิตร ความเห็นอกเห็นใจ หรือความช่วยเหลือ และเป็นการแสดงออกทั้งทางกายและวาจา ส่วนอารมณ์รักของเด็กที่มีต่อสัตว์เลี้ยงหรือวัตถุ จะเป็นในลักษณะที่ว่า สัตว์เลี้ยงหรือวัตถุ นั้นเป็นตัวแทนของบุคคลที่เด็กรัก อารมณ์รักเป็นอารมณ์ที่มีลักษณะสองทิศทาง เป็นอารมณ์ที่

ต้องเกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย กล่าวคือเด็กต้องเรียนรู้ที่จะเป็นผู้รับและผู้ให้ ดังนั้นอารมณ์รักของเด็กจะเป็นในลักษณะใดขึ้นอยู่กับว่าเด็กมีลักษณะความสัมพันธ์อย่างไร เช่น เด็กจะรักแม่มากกว่าพ่อ เนื่องจากแม่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากกว่าและเข้มงวดน้อยกว่าพ่อ ลักษณะการแสดงออกของอารมณ์รักในวัยนี้ คือ การดืงลาก การตีเบาๆที่ฝ่ามือ การลูบคลำ การกอด การจูบ และการพยายามอยู่ใกล้ชิดกับ บุคคล สัตว์เลี้ยง และวัตถุที่เด็กรัก (Hurlock , 1956)

เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีพัฒนาการทางพุทธิปัญญาและทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้เด็กมีความสามารถในการแสดงออกและการควบคุมอารมณ์ได้มากขึ้น โดยเด็กมีความสามารถในการตีความทางอารมณ์ (Interpreting Emotion) เด็กเริ่มเรียนรู้ในการตีความการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นได้ เช่น เมื่อเด็กเห็นผู้อื่นร้องไห้ เด็กจะมีความรู้สึกเศร้าและบางครั้งเด็กจะร้องไห้ด้วย และเมื่อเด็กเห็นผู้อื่นหัวเราะ เด็กจะรู้สึกมีความสุขไปด้วย (Lefrancois , 1999) และเด็กเริ่มมีความเข้าใจอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นเพิ่มขึ้นด้วย เด็กสามารถอธิบายเหตุผลและผลที่ตามมาของอารมณ์ได้ (Barden , Zelko , Duncan & Masters , 1980 cited in Bukatko et al. , 1995) และเด็กเริ่มเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงทางความคิดนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกได้ เช่น การคิดถึงแต่ความสุข ย่อมทำให้อารมณ์เสียใจหายไปได้ (Weiner & Handel , 1985 cited in Bukatko et al. , 1995) นอกจากนี้เด็กยังสามารถควบคุมอารมณ์ได้ โดยใช้กฎของการแสดงออก (Displays Rule) เด็กก่อนวัยเรียนจะมีความสามารถในการใช้กฎนี้ในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นการซ่อนความรู้สึกที่แท้จริงแล้วแสดงความรู้สึกอื่นทางสีหน้าแทน หรือเป็นการพูดในสิ่งที่ไม่เป็นความจริงบางอย่างเพื่อหลบเลี่ยงความรู้สึกที่แท้จริง เช่น เมื่อเด็กเปิดกล่องของขวัญแล้วพบว่าของขวัญนั้นไม่ใช่สิ่งที่เด็กต้องการ แต่เด็กจะยังคงยิ้มทั้งที่เด็กรู้สึกผิดหวัง การเข้าใจในกฎนี้จะเป็นแนวทางให้เด็กเกิดความเข้าใจทางสังคมมากขึ้น (Flavell , Miller & Miller , 1993)

สี (Color)

พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีสี

Graves (1952) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสีที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องความหมายของสีเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารได้ตรงกัน ไว้ดังนี้คือ

ทฤษฎีสีของMunsell (Munsell Color System)

ทฤษฎีสีของPrang (Prang Color System)

ทฤษฎีสีตามหลักจิตวิทยา (Psychological Aspect of Color)

ทฤษฎีสีของMunsell

ตามทฤษฎีนี้ เขาได้กล่าวถึงคุณสมบัติทั้ง 3 ประการ หรือที่เรียกว่ามิติทั้ง 3 ของสี ประกอบด้วยเฉดสี (Hue) ค่าของสี (Value) และค่าความเข้มข้น (Chroma)

เฉดสี (Hue) คือ คุณลักษณะของสีที่ทำให้มีลักษณะที่แตกต่างกันไปจากสีอื่น ๆ เช่นสีแดงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากสีเหลือง สีเขียว เป็นต้น หรือ เป็นชื่อของสีนั่นเอง ซึ่ง Munsell ได้แบ่งสีออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้คือ

1. แม่สี (Principal Hues) ประกอบด้วยสี 5 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีนํ้าเงินและสีม่วง

2. สีผสมขั้นต้น (Intermediate Hues) เกิดจากการผสมสีแม่สีที่อยู่ใกล้กันประกอบด้วยสี 5 สี คือ สีเหลืองอมแดง (Yellow-red) สีเขียวตองอ่อน (Green – Yellow) สีนํ้าเงินอมเขียว (Blue-Green) สีม่วงอมนํ้าเงิน (Purple-Blue) สีม่วงแดง (Red – Purple)

3. สีผสมขั้นที่สอง (Secondary Intermediate Hues) เป็นสีที่เกิดจากการผสมระหว่างสีแม่สีกับสีผสมขั้นต้นที่อยู่ใกล้กันในวงล้อสี ประกอบด้วยสี 10 สี คือสีแดงผสมสีเหลืองอมแดง สีเหลืองผสมสีเหลืองอมแดง สีเหลืองผสมสีเขียวตองอ่อน สีเขียวผสมสีเขียวตองอ่อน สีเขียวผสมสีนํ้าเงินอมเขียว สีนํ้าเงินผสมสีนํ้าเงินอมเขียว สีนํ้าเงินผสมสีม่วงนํ้าเงิน สีม่วงผสมสีม่วงนํ้าเงิน สีม่วงผสมสีม่วงแดง และสีแดงผสมสีม่วงแดง

ค่าของสี (Value) คือ คุณสมบัติของสีที่เกี่ยวข้องกับความสว่างและความมืด โดยสีที่มีค่าของสีสูงจะเป็นสีสว่าง และสีที่มีค่าของสีต่ำจะเป็นสีมืด สีขาวจัดได้ว่าเป็นสีที่มีค่าของสีสูงที่สุด สามารถสะท้อนแสงได้ 100 % ในทางตรงกันข้ามสีดำมีค่าของสีต่ำที่สุดและไม่สามารถสะท้อนแสงได้

ค่าความเข้มข้นของสี (Chroma) คือ คุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับความเข้ม (Intensity) และความอ่อน (Weakness) ของสี เช่นสีแดงสดย่อมมีค่าความเข้มสูงเป็นต้น

ทฤษฎีสีของPrang

แบ่งคุณสมบัติของสีออกเป็น 3 ประการ คือ เฉดสี (Hue) ค่าของสี (Value) และความเข้มของสี (Chroma หรือ Intensity)

เฉดสี (Hue) หมายถึงสีที่ไม่มีสีขาวและสีดำผสมอยู่ เป็นสีบริสุทธิ์ไม่มีสีอื่นปน เป็นลักษณะของสีที่แตกต่างกันเป็นสี ๆ เช่น สีแดงแตกต่างกับสีเขียว สีเหลืองแตกต่างจากสีนํ้าเงิน เป็นต้น Prang ได้แบ่งสีเป็นลำดับชั้น 5 ชั้น ดังนี้

1. สีปฐมภูมิ หรือเรียกว่าแม่สี มีทั้งหมด 3 สี คือสีน้ำเงิน สีแดงและสีเหลือง ซึ่งสีทั้งสามสีเป็นแม่สีใช้ผสมกันเพื่อให้เกิดสีต่างๆ ตามความต้องการ
2. สีทุติยภูมิ เป็นสีที่เกิดจากการผสมสีแม่สีในอัตราส่วนเท่าๆกันจะได้สีใหม่ เช่น ผสมสีเหลืองกับสีแดงจะได้สีแสดหรือสีส้ม ผสมสีน้ำเงินกับสีเหลืองจะได้สีเขียว และผสมสีน้ำเงินกับสีแดงจะได้สีม่วง เป็นต้น ซึ่งสีเหลือง สีส้ม สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียว และสีม่วงจัดเป็นสีมาตรฐาน
3. สีตติยภูมิ ได้แก่สีที่เกิดจากการผสมสีในชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 ที่อยู่ใกล้กัน ได้แก่ สีแสดเหลือง สีแสดแดง สีม่วงแดง สีม่วงน้ำเงิน สีเขียวน้ำเงิน และสีเขียวเหลือง
4. สีจตุรภูมิ คือสีที่เกิดจากการผสมสีปฐมภูมิกับสีทุติยภูมิที่เป็นสีที่อยู่ตรงข้ามกันกับสีเหลือง สีแดง สีน้ำเงิน จะเป็นสีที่มีลักษณะค่อนข้างเป็นกลาง เช่นสีเหลืองหม่น ได้จากการผสมระหว่างสีเหลืองกับสีม่วง สีน้ำเงินหม่นได้จากการผสมของสีน้ำเงินกับสีส้ม และสีแสด(สีอิฐ) ได้จากการผสมสีแดงกับสีเขียว
5. สีเบญจภูมิ คือสีที่เกิดจากการผสมของสีในชั้นที่ 4 โดยเป็นสีที่อยู่ใกล้กัน ได้แก่สีเขียว สีม่วง และสีส้มที่มีลักษณะหม่นและคล้ำมาก สีเขียวได้มาจากการผสมสีเหลืองหม่นกับสีน้ำเงิน สีม่วงได้มาจากการผสมสีน้ำเงินหม่นกับสีแดงหม่น สีส้มได้มาจากการผสมสีแดงหม่นกับสีเหลืองหม่น

สีที่กล่าวมาแต่ละสีจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งสีออกได้เป็น 2 ประเภท คือ สีร้อน (Warm Color) กับสีเย็น (Cool Color)

1. สีในกลุ่มสีร้อน ได้แก่สีแดง สีเหลือง สีแสดเหลือง สีเขียวเหลือง สีเหลืองแก่ และสีเหลือง สีเหล่านี้แสดงถึงความอบอุ่น ให้ความรู้สึกแจ่มใสร่าเริง ถ้านำมาใช้ในการตกแต่งบ้านจะเพิ่มความสว่างแก่ห้อง
2. สีในกลุ่มสีเย็น ได้แก่สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีม่วงแดง และสีม่วง สีเหล่านี้แสดงถึงความเยือกเย็น เป็นสีที่ทำให้ความรู้สึกสงบเงียบ

ทฤษฎีสีตามหลักจิตวิทยา (Psychological Aspect of Color)

ในทางจิตวิทยาจัดว่าสีเป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ทำให้เกิดการตอบสนอง (Response) กระบวนการของสิ่งเร้ามีอิทธิพลต่อระบบประสาทของมนุษย์มาก สามารถเปลี่ยนอารมณ์ นิสัยใจคอ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ได้

สีเป็นสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus) ที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้และก่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ กัน เช่น ทำให้รู้สึกตื่นเต้น หรือกระวนกระวาย รู้สึกสดชื่น รู้สึกเศร้า เป็นต้น

Graves (1952) ได้รวบรวมและสรุป การศึกษาและการทดลองเกี่ยวกับสีในแง่จิตวิทยาที่น่าสนใจไว้ดังนี้ คือ

1. สีร้อน ได้แก่ สีเหลือง สีแดง สีแสด จะให้ความรู้สึกที่เป็นก้าวร้าว คึกคะนอง ตื่นเต้น ในทางตรงกันข้ามสีเขียว ฟ้า สีม่วง สีน้ำเงิน และสีเขียวย จะให้ความรู้สึกสันโดษ หนึ่งเฉย และเยียบสงบ

2. คนส่วนใหญ่จะชอบสีแดง สีน้ำเงิน สีม่วง สีเขียว สีแสด และสีเหลือง

3. สีแดงเป็นสีที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ชอบและสีน้ำเงินเป็นสีที่ผู้ชายส่วนใหญ่ชอบ โดยทั่วไป ผู้หญิงจะมีความรู้สึกต่อสีได้เร็วกว่าผู้ชาย

ลักษณะและสัญลักษณ์ของสี (Characteristics and Symbolism of Color)

สีแต่ละสีจะก่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ กัน มนุษย์จึงได้ให้ลักษณะของสีแต่ละสีและความหมายหรือสัญลักษณ์ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ คือ

สีแดง (Red) เป็นสีที่มีโครมาสูงที่สุด และมีอำนาจในการดึงดูดสายตามากที่สุด เป็นสีที่แสดงความรู้สึกก้าวร้าว ตื่นเต้น กล้าหาญ

สีเหลือง (Yellow) เป็นสีที่มีค่าความสว่างมากที่สุดในบรรดาเฉดสีด้วยกัน เป็นสีที่แสดงถึงความรู้สึกสดชื่น มีชีวิตชีวา

สีน้ำเงิน (Blue) เป็นสีเรียบที่มีความงามสีหนึ่ง แสดงถึงความรู้สึกเยือกเย็น สง่า ว่างเวง สงบเยียบ บางครั้งแสดงถึงความรู้สึกเศร้า

สีม่วง (Violet) เป็นสีที่แสดงถึงความเยือกเย็น สงบ

สีเขียว (Green) เป็นสีที่ให้ความรู้สึกเป็นกลางให้ความรู้สึกสงบ มากกว่ากระตือรือร้น บางครั้งให้ความชุ่มชื้น สดชื่น แสดงถึงความสุข ความเจริญ ความหวัง และความซื่อสัตย์

สีส้ม (Orange) เป็นสีที่แสดงถึงความรู้สึกอบอุ่น รุ่งเรือง มั่งคั่ง

สีชมพู (Pink) เป็นสีที่งดงามให้ความรู้สึกที่ร่าเริง บริสุทธิ์และไร้เดียงสา

สีน้ำตาล (Brown) เป็นสีที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น แห่งแล้งและเศร้า

สีขาว (White) เป็นสีที่สว่าง แสดงถึงความรู้สึกบริสุทธิ์ สุภาพ สันติภาพ

สีดำ (Black) เป็นสีที่แสดงความรู้สึกเยียบเหงา เศร้า และความตาย

สีเทา (Gray) เป็นสีที่แสดงความรู้สึกเศร้า เย็นชา ความกลัว ความมืดและความแก่ชรา

ความสำคัญของสี

สี (Color) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของงานศิลปะที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะสีสามารถช่วยให้เกิดคุณค่าในองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การใช้สีป้ายให้เป็นเส้นต่าง ๆ การใช้สีให้เกิดรูปร่าง การใช้สีให้เกิดจังหวะ การใช้สีแสดงลักษณะของพื้นผิว นอกจากนั้น การใช้สียังมีส่วนส่งเสริมให้เกิดความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ , 2528)

การใช้สีในงานศิลปะนั้น สีจะเป็นเครื่องแสดงออกของอารมณ์และความคิด และสียังมีอิทธิพลเหนือจิตใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ได้ สีทุกสีมีความหมายและสัญลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่ง Evans (1973 อ้างถึงใน วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ , 2528) ได้อธิบายถึงสัญลักษณ์ของสี ว่า " สีแต่ละสีจะมีความหมายเป็นลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะทำให้ความรู้สึกทั้งในด้านที่ดีและไม่ดีไปตามลักษณะของแต่ละสี โดยอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมของแต่ละแห่งด้วย เช่น สีแดงสำหรับชาวตะวันตก เป็นสีแห่งความสุขสมบูรณ์ สัญลักษณ์ของชีวิตและแสดงถึงความปิติยินดี รื่นเริง ฉะนั้นในหลายประเทศทางตะวันออกจึงใช้สีแดงเป็นชุดเจ้าสาวในพิธีแต่งงานและงานมงคล แต่ในประเทศทางตะวันตกหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา กลับมีความรู้สึกหรือให้ความหมายหรือสัญลักษณ์ของสีแดงไปในทางตรงกันข้ามกับทางตะวันออก คือมีความรู้สึกว่าเป็นสีที่แสดงถึงความไม่ปลอดภัย น่ากลัว และมักจะมี ความหมายไปในทำนองก่อความอารมณ์ทำให้จิตไม่สงบ " ซึ่งสอดคล้องกับ Sargent (1964) ที่กล่าวว่าสีแต่ละสีมีความหมายที่เฉพาะเจาะจง แต่เนื่องจากสีมีอิทธิพลต่ออารมณ์และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่หลากหลาย ทำให้สีมีขอบเขตของความหมายที่กว้าง และในบางสีอาจจะมี ความหมายได้สองทางคือทั้งทางที่ดีและทางที่ไม่ดีได้ เช่น

สีขาว มีความหมายถึง ความสว่าง ความมีชัยชนะ ความบริสุทธิ์ ความร่าเริง

สีดำ มีความหมายถึง ความมืด ความเสื่อมเสีย ความเศร้าโศก

สีเหลือง มีความหมายถึง ความสุขสว่าง

สีแดง มีความหมายถึง ความรัก ความกล้าหาญ ความอบอุ่น ความชั่วร้าย

ความโกรธ

สีฟ้า มีความหมายถึง ความจริง ความอิสระ ความเป็นอมตะ

สีม่วง มีความหมายถึง ความมีเกียรติ

สีเขียว มีความหมายถึง ความเจริญ ความหวัง

นอกจากนี้ สียังมีความโดดเด่นในสิ่งแวดล้อมของบุคคล และในหลาย ๆ วัฒนธรรมยังใช้สีเป็นเครื่องหมายสำหรับการจัดแบ่งแยกประเภท เช่น ประเภทของบุคคล ทิศทาง

ของเซิมทิส และมโนทัศน์ในเรื่องศีลธรรม เป็นต้น (Thompson ,1952 cited in Kreitler & Kreitler , 1972) ซึ่งความหมายเหล่านี้บุคคลได้รับโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากหลายแหล่ง เช่นจากสมาชิกในกลุ่ม ในชุมชน ในศาสนา และในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมตะวันตกจะให้ความหมายของสีเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ สีเหลืองเกี่ยวข้องกับความเกลียด สีขาวเกี่ยวข้องกับความบริสุทธิ์ สีดำเกี่ยวข้องกับความเศร้าโศกและสีแดงเกี่ยวข้องกับความรัก ส่วนวัฒนธรรมของจีนจะให้ความหมายของสีขาวเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และสีเหลืองเกี่ยวข้องกับความไว้วางใจ เป็นต้น (Kreitler et al. , 1972) ดังนั้นจึงเป็นการยากมากที่เราจะจินตนาการโลกที่ปราศจากสี หรือ โลกที่มีเพียงสีดำ สีขาว เท่านั้น และถ้าโลกไม่มีสี เราจะขาดแหล่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจรวมทั้งขาดองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการทางการรับรู้สิ่งต่างๆด้วย (Sargent ,1964) ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสีมีอิทธิพลต่อบุคคลอย่างมากในหลาย ๆด้าน ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคน สีมีความผูกพันกับโครงสร้าง วัตถุ ความหมาย สถานการณ์และความจำเป็นของบุคคลอย่างมาก สีที่เรามองเห็นจะเป็นตัวกลางในการกำหนดความรู้สึกพึงพอใจและไม่พึงพอใจของเรา (Kreitler et al. , 1972) โดยทั่วไปบุคคลมีแนวโน้มที่จะคิดว่าสีมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับความชอบของบุคคลในเรื่องของเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ในบ้าน วัตถุที่อยู่รอบตัวเราและลักษณะเฉพาะของบุคลิกภาพ (Sharpe , 1975)

ได้มีการศึกษาในเรื่องอิทธิพลของสีที่มีต่อลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล โดยมุ่งเน้นศึกษาในขอบเขตของความรู้สึกที่มีต่อสี ความชอบสี และความหมายของสี Luscher (1947) ได้คิดค้นการทดสอบสีที่เรียกว่า The Luscher Color Test ขั้นตอนทดสอบนี้กล่าวถึงลำดับความชอบสีของบุคคล สีที่ใช้มี 8 สีคือ แดง น้ำเงิน เขียว เหลือง น้ำตาล ม่วง เทา และดำ การตีความสีที่ชอบจะดูจากลำดับที่เลือก นับเป็นการเลือกสีที่ตัวเอง โดยไม่ต้องนำไปเชื่อมโยงว่าเป็นสีของอะไร แล้วนำลำดับสีนั้น ๆ มาทำนายบุคลิกภาพ ซึ่งการทำนายบุคลิกภาพนั้นขึ้นอยู่กับลำดับ 8 ลำดับของสี 8 สี คำทำนายจะปรับเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์ของลำดับเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เลือกสีใดเป็นอันดับแรกจะมีบุคลิกอย่างไร สรุปได้ดังต่อไปนี้

สีเขียว	จะแสดงถึงความมั่นคง แน่นนอน ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง
สีแดง	จะแสดงถึงความเป็นผู้นำถึงความสำเร็จ ต้องการเพิ่มประสบการณ์ของชีวิต ต้องการชัยชนะ
สีน้ำตาล	จะแสดงถึงความมั่นคง ความอบอุ่น รักสันโดษ
สีเทา	จะแสดงถึงความเป็นผู้ที่ชอบกันตนเองออกจากอิทธิพลภายนอก ไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับใคร เป็นคนระมัดระวังตน

สีน้ำเงิน	จะแสดงถึงความเป็นผู้เคร่งครัดเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี
ต้องการความสงบ	
สีเหลือง	จะแสดงถึงความเป็นผู้ชอบการเปลี่ยนแปลง ปรารถนามีความสุข
สมบูรณ์ในชีวิต	
สีม่วง	จะแสดงถึงความเป็นผู้มีเสน่ห์ พยายามทำให้ผู้อื่นหลงใหล
สีดำ	จะแสดงถึงความเป็นคนดีอีร้น ต่อต้าน

การทดลองนี้เป็นที่นิยมอย่างมาก และนิยมใช้ในหมู่นักจิตวิทยาที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับสี ดังนั้นสีจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำนายลักษณะเฉพาะทางบุคลิกภาพ (Sharpe , 1975)

นอกจากนี้ สียังมีอิทธิพลในเรื่องของสถานะทางเพศอีกด้วย ในประเทศอเมริกา มีคำกล่าวที่ว่า “ สีชมพูสำหรับเด็กผู้หญิง และสีฟ้าสำหรับเด็กผู้ชาย ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวอเมริกันได้เป็นอย่างดี โดยผู้ปกครองของเด็กทารกและเด็กวัยเตาะแตะส่วนใหญ่มักจะใช้สีของเครื่องแต่งกายในการตัดสินสถานะทางเพศของเด็ก Picariello , Greenberg & Pillemer (1990) ได้นำแนวคิดนี้ไปทำการศึกษาลักษณะตายตัวของสีที่สัมพันธ์กับสถานะทางเพศของเด็ก มีสมมติฐานว่า เด็กใช้สีของเครื่องแต่งกายเป็นตัวช่วยในการแยกแยะสถานะทางเพศของบุคคลอื่น เขาได้ทำการศึกษา 4 การศึกษาร่วมกัน คือ การศึกษาที่หนึ่ง ทดสอบกับเด็กอายุ 3 – 4 ปี จำนวน 17 คน (ชาย 9 คน และหญิง 8 คน) และเด็กอายุ 4 – 6 ปี จำนวน 16 คน (ชาย 7 คน และหญิง 9 คน) เขาใช้ตุ๊กตาหมี 6 ตัวซึ่ง 3 ตัวแรกจะใช้สีที่แสดงลักษณะเพศหญิง ได้แก่ สีชมพูอ่อน สีชมพูแก่ และสีม่วงอ่อน และอีก 3 ตัวจะใช้สีที่แสดงลักษณะเพศชาย ได้แก่ สีน้ำเงิน สีน้ำตาล และสีแดงเข้ม โดยสีดังกล่าวได้มาจากการสำรวจผู้ใหญ่จำนวน 10 คน ในการทดสอบเด็กจะต้องแยกเพศของตุ๊กตาหมี และเด็กต้องเลือกตุ๊กตาหมีที่ชอบ 1 ตัวพร้อมทั้งบอกเหตุผลในการเลือก จากการทดสอบพบว่าเด็กสามารถแยกเพศของตุ๊กตาหมีโดยใช้สีเป็นเกณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของผู้ใหญ่ และเด็กส่วนใหญ่ (70%) เลือกตุ๊กตาหมีที่ชอบด้วยสีที่ตรงกับลักษณะทางเพศของเด็กเอง ต่อมาในการศึกษาที่สอง เป็นการยืนยันว่าเด็กสามารถเชื่อมโยงสถานะทางเพศกับสีได้ เขาทำการศึกษากับเด็กอายุ 4 – 8 ปี จำนวน 76 คน (ชาย 40 คน และหญิง 36 คน) เด็กจะได้รับตุ๊กตาผ้าแฝด 2 คู่ (เพศชาย 1 คู่และเพศหญิง 1 คู่) และภาพถ่ายหลายเส้นจำนวน 12 ภาพ แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ ภาพที่แสดงลักษณะของเพศชายจำนวน 6 ภาพ ได้แก่ ภาพรถ ภาพชุดเครื่องมือช่าง (2 ภาพนี้จะแสดงถึงของเล่นของเพศชาย) ภาพรถดับเพลิง ภาพรถตำรวจ (2 ภาพนี้จะแสดงถึงบทบาทในอนาคตของเพศชาย) ภาพเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียง

ดัง และภาพกล่องขนาดใหญ่ (2 ภาพนี้จะแสดงถึงลักษณะนิสัยของเพศชาย คือ เสียงดังกับแข็งแรง) และภาพกลุ่มที่สองจะเป็นภาพแสดงลักษณะของเพศหญิง จำนวน 6 ภาพ ได้แก่ ภาพตุ๊กตาผู้หญิง ภาพชุดอุปกรณ์ทำครัว (2 ภาพนี้จะแสดงถึงของเล่นของเพศหญิง) ภาพเข็มฉีดยา ปรอท และผ้าพันแผลของนางพยาบาล ภาพเครื่องแบบครู กระดานดำและหนังสือ (2 ภาพนี้จะแสดงถึงบทบาทในอนาคตของเพศหญิง) ภาพหยดน้ำตาและกระดาษซับ ภาพเด็กทารก (2 ภาพนี้จะแสดงถึงลักษณะนิสัยของเพศหญิง คือ ร้องไห้กับอ่อนโยน) จากนั้นเด็กต้องเลือกตุ๊กตาฝาแฝดมาวางบนภาพที่สัมพันธ์กัน ซึ่งพบว่าเด็กสามารถเชื่อมโยงสถานะทางเพศกับสีได้อย่างถูกต้อง ส่วนการศึกษาที่สามและสี่เป็นการทำซ้ำเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้

นอกจากสีจะมีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและสถานะทางเพศแล้ว สียังมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและอารมณ์ด้วย บุคคลส่วนใหญ่มักให้ความสนใจที่จะศึกษาเรื่องสีที่มีต่อความรู้สึกและอารมณ์ใน 2 ขอบเขตด้วยกัน คือ ขอบเขตแรก เป็นการศึกษาความประทับใจ (impression) ของเด็กที่มีต่อสี จากความเชื่อที่ว่า เด็กมักจะจัดกลุ่มของวัตถุโดยให้ความสนใจในเรื่องของสีมากที่สุด (Thompson , 1952 ; Werner , 1957 cited in Kreitler et al. , 1972) และขอบเขตที่สอง เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสีโดยอ้างถึงความเกี่ยวพันระหว่างสีกับอารมณ์ ตัวอย่างเช่น สีแดงเกี่ยวพันกับอารมณ์โกรธ และอารมณ์รุนแรงอื่น ๆ สีเหลืองเกี่ยวพันกับอารมณ์อิจฉา เป็นต้น (Luckiesh , 1918a ; Stevenson , 1934 cited in Kreitler et al. , 1972) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสีส่วนใหญ่ จะศึกษาเรื่องของความชอบสี เพราะเชื่อว่าความชอบสีจะมีอิทธิพลต่อลักษณะเฉพาะทางบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งมีการศึกษาจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับความชอบสี (Choungourian , 1968 cited in Hemphill , 1996) นอกจากนี้ความชอบสียังเป็นหัวข้อที่นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ให้ความสนใจมากที่สุดเช่น การศึกษาการจัดอันดับความชอบสี เป็นต้น ในประเทศไทยได้มีการศึกษาถึงความชอบสีของเด็กก่อนวัยเรียน พบว่าเด็กส่วนใหญ่ชอบสีแดงมากที่สุด รองลงมาคือ สีเหลือง และสีแสด (สุดาพร ประหัสฎาภิบาล , 2513) และในหลายๆการศึกษาพบว่า เด็กเล็ก ๆ ชอบสีแตกต่างกันมากกว่าเด็กโตและวัยรุ่นใหญ่ และเด็กผู้หญิงมีความชอบสีแตกต่างจากเด็กผู้ชาย (Gale , 1933 ; Granger , 1955a ; Staples & Walton , 1933 cited in Kreitler et al. , 1972) ซึ่งความชอบหรือไม่ชอบของบุคคลที่มีต่อสีบางสี และบางกลุ่มสี แสดงให้เห็นว่าสีมีอิทธิพลต่ออารมณ์อย่างเห็นได้ชัด และความชอบสียังมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อสีของเด็กด้วยถ้าสีดังกล่าวเกี่ยวพันกับบุคคลที่เด็กชอบหรือไม่ชอบหรือสีเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความพอใจหรือไม่พอใจ (Sargent , 1964) Rorschach (1951 cited in Kreitler et al. , 1972) เป็นผู้หนึ่งที่เคยกล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของสีใน Inkblot test ของเขา

โดยเริ่มต้นมาจากการสังเกตว่า บุคคลที่ซึมเศร้ามักจะมองทุกสิ่งเป็นสีดำ และบุคคลไม่สามารถจินตนาการงานปาร์ตี้ที่สนุกสนานโดยปราศจากสีได้ นอกจากนี้สียังดึงดูดบุคคลออกจากความตึงเครียดได้ และสิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ทหารมีการยึดติดกับสีของเครื่องแบบ และผลของการตอบสนองต่อสีใน Inkblot test ได้รับการพิจารณาว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงกลไกของสภาวะอารมณ์และทัศนคติของบุคคลต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อโลกภายนอก แต่เนื่องจากการอธิบายการแสดงความรู้สึกที่เกี่ยวกับสี เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการของการเชื่อมโยง เพื่อให้เห็นความเกี่ยวพันระหว่างอารมณ์กับสีชัดเจนยิ่งขึ้น (Sargent ,1964)

การเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับสี

(Association between Emotion and Color)

สีมีอิทธิพลต่อบุคคลในหลายๆด้าน ซึ่งรวมถึงความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับอารมณ์ด้วย ซึ่งรูปแบบของความเกี่ยวพันระหว่างอารมณ์กับสี ถ้าหากเป็นไปในลักษณะที่มีความเฉพาะเจาะจงและมีความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลจะเป็นการเข้าสู่กระบวนการของการเชื่อมโยง (Association) การที่นักจิตวิทยาส่วนใหญ่มักจะเลือกกระบวนการนี้ อาจเป็นเพราะการเชื่อมโยงเป็นการตอบสนองทางอารมณ์ต่อสีที่เห็นชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายที่สุด การเชื่อมโยงนั้นอาจรวมไปถึงจินตนาการและความจำของบุคคล วัตถุ สถานการณ์ เหตุการณ์ ความปรารถนาและความฝันที่สีมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย เช่น การที่บุคคลมีความพึงพอใจเมื่อมองเห็นสีแดง ทั้งนี้เพราะสีแดงกระตุ้นให้เขานึกถึงเครื่องแต่งกายที่เขาชื่นชอบ หรือ การที่บุคคลไม่พึงพอใจเมื่อมองเห็นสีเหลือง เพราะมันกระตุ้นให้เขานึกถึงที่ทำงานที่น่าเบื่อ ซึ่งการเชื่อมโยงเหล่านี้ ความจำ (Memory) เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นความรู้สึกของบุคคลเมื่อมองเห็นสี แต่ในบางครั้ง บุคคลอาจตอบสนองความรู้สึกต่อสีโดยไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ในอดีตก็ได้ เช่น การเชื่อมโยงของเด็กซึ่งยังเป็นวัยที่มีประสบการณ์น้อย (Kreitler et al. , 1972) ได้มีการนำหลักการการเชื่อมโยงไปใช้อธิบายการแสดงออกทางการรับรู้สี และมีการสันนิษฐานว่าการเชื่อมโยงจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการกำหนดความหมายทางอารมณ์ของสีได้ เช่น อารมณ์เจ็บแสบจะเชื่อมโยงกับสีฟ้า อารมณ์สุขจะเชื่อมโยงกับสีเหลือง เป็นต้น (Sargent ,1964)

ปลายศตวรรษที่ 19 นักวิจัยเริ่มให้ความสำคัญในการศึกษาการตอบสนองทางอารมณ์ต่อสีและขอบเขตความรู้เรื่องสุนทรียภาพเกี่ยวกับสี ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่มักจะศึกษาในเด็ก เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่าวัยเด็กเป็นวัยที่ได้รับอิทธิพลทางประสบการณ์ การเรียนรู้ และวัฒนธรรมน้อยกว่าวัยอื่น ๆ การศึกษาจะเน้นใช้สีเป็นปัจจัยสำคัญในการประเมินพัฒนาการของ

เด็ก (Sharpe , 1975) Odbert , Karwoski & Eckerson (1942 cited in Lawler & Lawler , 1965) ได้พบความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับสีโดยให้เด็กเลือกสีเชื่อมโยงกับคำคุณศัพท์ที่แสดงสภาวะอารมณ์ เช่น คำคุณศัพท์แสดงอารมณ์ท้อแท้ อารมณ์หดหู่ อารมณ์เศร้า เด็กจะเชื่อมโยงอารมณ์ดังกล่าวกับสีน้ำตาล ขณะที่คำคุณศัพท์แสดงอารมณ์ร่าเริง อารมณ์สนุกสนาน และอารมณ์เบิกบานจะได้รับการเชื่อมโยงกับสีเหลือง และไม่มี ความแตกต่างระหว่างเพศ ต่อมา Alschuler & Hattwick (1947 cited in Sharpe , 1975) ได้ค้นพบว่า สีให้ความเข้าใจในเรื่องของอารมณ์ได้ชัดเจนที่สุด ความชอบที่มีต่อสีใดสีหนึ่งจะสามารถอธิบายลักษณะทางอารมณ์ของเด็กได้ โดยเขาได้ทำการศึกษาวีธีการแสดงออกทางความรู้สึกในเด็กอายุ 2 – 4 ปี การวาดภาพ การระบายสี การปั้น การต่อบล็อก และการเล่นละครสมมติ โดยจะประเมินความสัมพันธ์ที่สังเกตได้ระหว่างกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์และบุคลิกภาพ จากการวิเคราะห์ทางสถิติและการศึกษาเป็นรายกรณี พบว่า การใช้สี ลายเส้น รูปทรง และพื้นที่ ของเด็กสามารถนำไปสู่ความเข้าใจในลักษณะเฉพาะทางบุคลิกภาพได้ และการศึกษาดังกล่าวได้นำไปสู่การศึกษาที่มีความสอดคล้องกับเรื่องของการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีในระยะต่อมา Lawler & Lawler (1965) ได้เสนอแนวความคิดว่า เด็กก่อนวัยเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีได้เช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่และเขาได้ทำการศึกษากิจการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีของเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับแนวคิดของเขา แนวคิดดังกล่าวมานำไปสู่แนวทางในการศึกษาในเรื่องของการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีของเด็กในหลาย ๆ วิธี การ Cimbalo , Beck & Sendziak (1978) มีความเห็นสอดคล้องกับ Lawler ว่าเด็กก่อนวัยเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีได้ และเขาได้ทำการศึกษากิจการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีในเด็กก่อนวัยเรียน โดยเสนอภาพสถานการณ์ที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นภาพสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์สุข กับสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้า แล้วนำภาพทั้งสองมาให้เด็กดูพร้อมทั้งถามคำถามว่า ภาพดังกล่าวสอดคล้องกับสีใด ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เมื่อเด็กมองภาพสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์สุข เด็กจะเลือกสีส้ม สีเหลือง สีเขียว และสีฟ้า ในทางตรงกันข้ามเมื่อเด็กมองภาพ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้า เด็กจะเลือกสีน้ำตาล สีดำ และสีแดง ต่อมา Boyatzis & Varghese (1994) ได้นำแนวคิดจากงานวิจัยที่กล่าวมาไปทำการศึกษากับเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กประถมศึกษาตอนต้น โดยในงานวิจัยของเขาได้จัดสีแต่ละสีเข้าเป็นกลุ่มสี 2 กลุ่ม เพื่อสะดวกในการนำไปวิเคราะห์ข้อมูล คือ กลุ่มสีสว่าง ได้แก่ สีชมพู สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีม่วง และสีฟ้า กลุ่มสีมืด ได้แก่ สีดำ สีน้ำตาล และสีเทา และจัดอารมณ์เข้าเป็น 2 กลุ่ม คือ อารมณ์ทางบวก ได้แก่ อารมณ์สุข และอารมณ์ตื่นต้น อารมณ์ทางลบ ได้แก่ อารมณ์เศร้า อารมณ์โกรธ และอารมณ์เบื่อหน่าย ผลการศึกษาพบว่าเด็กก่อนวัยเรียน มีความสามารถในการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีได้ และเขาได้

เสนอแนวคิดเพิ่มเติมจากแนวคิดเดิมว่า โดยส่วนใหญ่เด็กวัยนี้จะเชื่อมโยงอารมณ์ในทางบวกมากกว่าทางลบต่อทุกสี และมีแนวโน้มจะเชื่อมโยงอารมณ์ทางบวกกับสีสว่าง เชื่อมโยงอารมณ์ทางลบกับสีมืด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเชื่อมโยงอารมณ์กับสี คือ สถานะทางเพศ อายุ และประสบการณ์ส่วนบุคคล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Boyatzis & Varghese (1994) ได้ทำการศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับสีของเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กประถมศึกษาตอนต้น ช่วงอายุระหว่าง 4 – 7 ปี แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มอายุ คือ 4 – 5 ปี และ 6 – 7 ปี จำนวน ทั้งหมด 60 คน เด็กผู้ชาย 30 คน เด็กผู้หญิง 30 คน เด็กแต่ละคนจะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล โดยผู้วิจัยจะเสนอ กระดาษสี 9 สี ได้แก่ สีชมพู สีแดง สีเหลือง สีดำ สีเทา สีเขียว สีฟ้า สีม่วง และสีน้ำตาล ให้เด็กจัดเรียงลำดับสีโดยสีที่อยู่บนสุดให้เป็นสีที่เด็กชอบมากที่สุดส่วนสีที่เหลือ 8 สีให้เด็กเรียงแบบสุ่มตามความพอใจของเด็ก เมื่อเด็กเรียงลำดับสีแล้ว ผู้วิจัยจะถามคำถาม 2 คำถามพร้อมทั้งให้เด็กดูสีที่เรียงไว้ทั้งหมด โดยดูทีละสี พร้อมทั้งให้เด็กตอบคำถามทุกคำถามต่อไปนี้ เมื่อเด็กดูสี (ชื่อสี) _____ เด็กรู้สึกอย่างไร และทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น ซึ่งเด็กสามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบต่อ 1 สี ผลการศึกษาพบว่า เด็กส่วนใหญ่สามารถเชื่อมโยงอารมณ์กับสีได้และจะตอบสนองอารมณ์ในทางบวก เช่น อารมณ์ดีใจ มากกว่าทางลบเช่นอารมณ์เศร้า เด็กมีแนวโน้มที่จะตอบสนองอารมณ์ทางบวกกับสีสว่าง เช่น สีชมพู สีฟ้า สีแดง เป็นต้น และตอบสนองอารมณ์ทางลบกับสีมืด เช่น สีน้ำตาล สีดำ และสีเทา เป็นต้น และยังพบว่า เด็กผู้ชายจะมีแนวโน้มตอบสนองอารมณ์ทางบวกกับสีมืดมากกว่าเด็กผู้หญิง นอกจากนี้ยังพบปัจจัยที่มีผลต่อการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีของเด็กด้วย ได้แก่ ปัจจัยของอายุ สถานะทางเพศ และประสบการณ์ส่วนบุคคล

Buckalew & Bell (1985) ได้ทำการศึกษาผลของสีที่มีต่ออารมณ์ในการวาดภาพของเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 4 – 6 ปี เด็กแต่ละคนจะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล โดยผู้วิจัยจะนำเสนอภาพโครงร่างของผู้ชายกับผู้หญิงที่ใส่เสื้อผ้าสีต่างกัน ได้แก่ สีแดง สีฟ้า สีเขียว สีเหลือง สีดำ สีขาว และสีน้ำตาล โครงร่างดังกล่าวสร้างโดยคอมพิวเตอร์แต่ไม่มีส่วนประกอบของใบหน้า ขนาด 3.5 นิ้ว x 3.5 นิ้ว จำนวน 14 ภาพ เป็นภาพผู้ชาย 7 ภาพ ผู้หญิง 7 ภาพ ซึ่งจัดเรียงลำดับการเสนอภาพโดยการสุ่ม เด็กจะต้องวาดใบหน้าแสดงอารมณ์ให้กับภาพแต่ละภาพ เหนือขึ้นในการประเมินอารมณ์ในการตอบสนองต่อสีจะดูที่การวาดมุมปาก ได้แก่ อารมณ์สุข มุมปากจะเป็นเส้นโค้งขึ้น อารมณ์เศร้า มุมปากจะเป็นเส้น

โค้งลง \cap ไม่แสดงอารมณ์ มุมปากจะเป็นเส้นตรง ____ ซึ่งจะมีผู้ประเมิน 2 ท่าน ผลการทดลองพบว่า ไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างอารมณ์กับสี เนื่องจากการวาดภาพองค์ประกอบของใบหน้านั้นเด็กไม่ให้ความสนใจกับสีของเสื้อผ้าแต่คำนึงถึงความพึงพอใจหรือความชอบส่วนตัว นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เด็กจะตอบสนองอารมณ์ทางบวกต่อสีมากกว่าทางลบ โดยเด็กจะวาดภาพใบหน้าที่แสดงอารมณ์ทางบวกมากกว่า

Lawler & Lawler (1965) ได้ทำการศึกษาการเชื่อมโยงอารมณ์กับสีในเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3 ปี 3 เดือน ถึง 4 ปี 6 เดือน จำนวน 48 คน เด็กผู้ชาย 21 คน และเด็กผู้หญิง 27 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกจะได้ฟังเรื่องราวที่ทำให้เกิดอารมณ์สุข ส่วนกลุ่มที่สองจะได้ฟังเรื่องราวที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้า หลังจากนั้น เด็กทั้งสองกลุ่มจะได้รับภาพวาดเด็กผู้หญิงใส่กระโปรงไม่มีสีพร้อมด้วยดินสอสี 2 สี คือสีเหลืองกับสีน้ำตาล เด็กต้องเลือกสีใดสีหนึ่งที่เด็กคิดว่าเป็นสีที่ตรงกับความรู้สึกของสถานการณ์นั้นแล้วระบายกระโปรงของเด็กในภาพให้ตรงกับสภาพการณ์ที่เด็กได้ฟังมา ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่ฟังเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์สุขจะมีแนวโน้มเลือกสีเหลือง ส่วนเด็กที่ได้ฟังเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์เศร้าจะมีแนวโน้มเลือกสีน้ำตาล และไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ

Wexner (1954) ได้ทำการศึกษาในเรื่องการเชื่อมโยงระหว่างระดับสีกับระดับอารมณ์ โดยมีสมมติฐานว่า สีกับอารมณ์มีความสัมพันธ์กันในทางบวก กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาจำนวน 94 คน เป็นเด็กผู้ชาย 46 คน และเด็กผู้หญิง 48 คน และกลุ่มตัวอย่างได้รับการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มแต่ละกลุ่มจะได้รับกระดาษบรรจุคำคุณศัพท์แสดงระดับของความรู้สึก 10 กลุ่มคำ ได้แก่ (1) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย (2) ความรู้สึกเศร้า (3) ความรู้สึกอ่อนโยน (4) ความรู้สึกปกป้อง (5) ความรู้สึกหดหู่ (6) ความรู้สึกสันโดษ (7) ความรู้สึกภาคภูมิใจ (8) ความรู้สึกสนุกสนาน (9) ความรู้สึกดีใจ (10) ความรู้สึกที่มีพลังอำนาจ และกระดาษสี 8 สี ได้แก่ สีเหลือง สีส้ม สีแดง สีม่วง สีนํ้าตาล สีฟ้า สีดำและสีเขียว กระดาษสีแต่ละสีมีขนาด 8 นิ้วครึ่ง x 11 นิ้วติดกระดาษสีทั้งหมดบนกระดาษแข็ง ขนาด 30 นิ้ว x 40 นิ้ว จัดเรียงโดยการสุ่ม จากนั้นผู้วิจัยให้เด็กเลือกสีที่คิดว่าสัมพันธ์กับกลุ่มคำที่แสดงอารมณ์ โดยสีแต่ละสีสามารถใช้ได้มากกว่า 1 ครั้งและไม่จำเป็นต้องใช้ทุกสี ผลการทดลองสนับสนุนการศึกษาการเชื่อมโยงสีกับอารมณ์ การเชื่อมโยงอารมณ์กับสีที่ชัดเจนมากกว่าอันอื่น ได้แก่ สีแดง เชื่อมโยงกับอารมณ์สนุกสนาน สีฟ้า เชื่อมโยงกับอารมณ์มั่นคงปลอดภัย สีส้ม เชื่อมโยงกับอารมณ์เศร้า สีเหลือง เชื่อมโยงกับอารมณ์ร่าเริง สีม่วง เชื่อมโยงกับอารมณ์ภาคภูมิใจ และสีดำเชื่อมโยงกับอารมณ์ที่มีพลังอำนาจ

สำหรับงานวิจัยเรื่องการเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสีของเด็กก่อนวัยเรียน ในประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในหลายแหล่งข้อมูล พบว่า ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในขอบเขตของเรื่องนี้อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะศึกษาเฉพาะตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ จะศึกษาในเรื่องของพัฒนาการอารมณ์ เช่น " พัฒนาการความเข้าใจอารมณ์ของเด็กไทยวัย 4 – 6 ปี " งานวิจัยของพจนีย์ สิริธัมพรพรรณ (2540) หรือศึกษาเรื่องสีเพียงเรื่องเดียว และในการศึกษาเรื่องสี จะเน้นในเรื่องของความชอบสีของเด็กเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบหนังสือให้กับเด็ก หรือเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบของสีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็ก รวมทั้งรูปแบบแนวทางการสอนศิลปะในเด็ก เช่น " สีของอุปกรณ์การสอนที่นักเรียนระดับอนุบาล ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา " งานวิจัยของ สุดาพร ประหัสฎางกูร (2513) " แบบและสีของภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กอนุบาล " งานวิจัยของ ฉล่องชัย สุรวัฒนบุรณ (2514) และ " ผลการสอวนวาดภาพระบายสีที่มีต่อการแสดงออกทางด้านความรู้ ความเข้าใจและทางด้านอารมณ์ของเด็กในมูลนิธิคุ้มครองเด็ก : กรณีเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ " งานวิจัยของพดุงศักดิ์ คชสำโรง (2542) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่างานวิจัยในขอบเขตดังกล่าวยังไม่แพร่หลายในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสีของเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 4-5 ปี

ขอบเขตในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 1 และ 2 ของโรงเรียนอนุบาลวัดปรีนิายก ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่	1. อารมณ์
	2. อายุ
	3. สถานะทางเพศ
	4. ความชอบกลุ่มสี
ตัวแปรตาม ได้แก่	การเลือกกลุ่มสี

คำจำกัดความของงานวิจัย

การเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสี หมายถึง การจับคู่ระหว่างสภาวะอารมณ์กับกลุ่มสีที่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น อารมณ์สุขเชื่อมโยงกับกลุ่มสีสว่าง

อารมณ์ทางบวก หมายถึง อารมณ์ที่แสดงถึงความรู้สึกพึงพอใจ เป็นความรู้สึกในทางที่ดี ในงานวิจัยครั้งนี้คือ อารมณ์สุข

อารมณ์ทางลบ หมายถึง อารมณ์ที่แสดงถึงความรู้สึกไม่พึงพอใจ เป็นความรู้สึกในทางที่ไม่ดี ในงานวิจัยครั้งนี้คือ อารมณ์โกรธ และอารมณ์เศร้า

กลุ่มสีสว่าง หมายถึง สีที่มีลักษณะสดใส และสว่าง ในงานวิจัยครั้งนี้คือ สีแดงสด สีเหลืองสด สีฟ้าสด และสีชมพูสด โดยยึดเกณฑ์ในการจัดสีเข้ากลุ่มตามเกณฑ์ของ Boyatzis & Varghese (1994)

กลุ่มสีมืด หมายถึง สีที่มีลักษณะทึบ ไม่สดใสและ คัล้ำ ในงานวิจัยครั้งนี้คือ สีดำ สีน้ำตาล และสีเทา โดยยึดเกณฑ์ในการจัดสีเข้ากลุ่มตามเกณฑ์ของ Boyatzis & Varghese (1994)

เด็กก่อนวัยเรียน หมายถึง เด็กไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุ 4 – 5 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับกลุ่มสีของเด็กก่อนวัยเรียนในแต่ละเพศและแต่ละกลุ่มอายุ
2. เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครอง ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถเลือกใช้สีที่เหมาะสมในการจัดสื่อและสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นพัฒนาการทางอารมณ์ให้เป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
3. เพื่อเป็นแนวทาง และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องดังกล่าวให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไป

